

Högsta domstolen

ÅRSBERÄTTELSE 2016

Innehåll

Presidentens översikt	2
Högsta domstolens uppgift och hur man tillägnar sig den internationella rättspraxisen inom rättsskipningen	5
Virkeskartellmålen i högsta domstolen	9
Etthundra år med årsböcker – historik över publiceringen av högsta domstolens avgöranden	12
Komparativrättsligt samarbete	17
Kanslichefens översikt	19
Begäran om förhandsavgörande av Europeiska unionens domstol	23
Givna utlåtanden	25
Statistik.....	26
Besök och evenemang	32
Personalen 31.12.2016	34

Presidentens översikt

TIMO ESKO

HÖGSTA domstolens verksamhet påverkas direkt av hur mycket arbete som utförs i tings- och hovrätterna och av kvaliteten på det arbetet. Kvaliteten påverkas av många faktorer, men det är framför allt fråga om domstolspersonalens yrkesskicklighet.

I februari 2016 meddelade arbets- och justitieminister Jari Lindström att antalet tingsrätter minskas från 27 till 20.

Minskningen kan anses rimlig i den meningen att den arbetsgrupp för utvecklande av tingsrättsnätverket som justitieministeriet tillsatt i sitt betänkande från mars 2015 föreslog att det framtida tingsrättsnätverket skulle bygga på antingen 14 eller 17 tingsrätter.

I nordisk jämförelse har det tingsrättsnät, om vi förenklar nätverkstermen något, som enligt planerna ska införas i början av 2019 de allra största öglorna. Detta är fallet oberoende av om man använder staternas areal eller invånarantal som jämförelseobjekt. I centrala Europa hittar vi dock ännu glesare nät. Exempelvis i Holland finns bara 11 underrätter, och där finns inga domstolar som skulle motsvara våra förvaltningsdomstolar.

När domstolarnas verksamhet utvecklas är det avgörande att man förmår tillgodose medborgarnas behov av rättsskydd med tillräcklig och yrkesskicklig personal. Det behövs kraftfulla utvecklingsåtgärder för att tillgången till rättslig prövning ska tillgodoses i ett nätverk med bara 20 tingsrätter. I dessa utvecklingsåtgärder måste man vara målmedveten och effektiv. Enligt ministeriets prognos kommer nätverket att se ut såhär de följande 20 – 30 åren.

Reformen av tingsrättsnätverket är förenad med ändringar i domstolarnas uppgiftsfördelning. Till de viktigaste av dem hör hur behörigheten att handlägga summariska tvistemål ordnas. Det nya tingsrättsnätverkets förmåga att betjäna den svenskspråkiga befolkningen i Finland har också väckt omfattande debatt. Bland annat Karleby, Borgå och Raseborg förlorar nämligen sina tingsrätter. Att det inrättas ett antal särskilda tjänster för domare som uppfyller kraven på språkkunskaper räcker inte ensamt till för att garantera en sådan nivå på den svenskspråkiga servicen som nu behövs. Domarnas språkkunskaper borde även allmänt ligga på en avsevärt högre nivå än för närvarande.

Verksamheten inom domarutbildningssystemet i Finland, som bygger på den nya domstolslagen, började förberedas redan i höstas. Statsrådet utnämnde domarutbildningsnämnden den 15 december 2016. Ordförande för nämnden blev hovrättsrådet Kirsti Uusitalo, som två veckor efter denna utnämning tog emot en ny tjänst som justitieråd vid högsta domstolen. Det gjorde också Lena Engstrand, som övergick från uppgifter som tingsdomare och avdelningschef vid Österbottens tingsrätt.

I augusti 2016 offentliggjorde minister Lindström sitt program för utvecklande av rättsvården. Enligt programmet förbättras medborgarnas rättsskydd bland annat genom att åklagarväsendets och de allmänna domstolarnas verksamhetsstyrning och dokumenthantering (AIPA) digitaliseras. Förberedelserna för införandet av AIPA-systemet har fördröjts, men åtminstone de centrala delarna borde fås klara 2019. Samma sak gäller tingsrätternas rättssalar. Många av dem kommer att vara helt nya, och de ska utrustas på det sätt som den elektroniska ärendehanteringens kräver.

Eftersom man blir tvungen att utöka användningen av videoförbindelser, måste det utanför domstolorna finnas ändamålsenligt utrustade och säkra lokaler, dit vittnen och andra som ska höras kan komma. Allt detta kräver en stark utvecklingsvilja och tillräckliga finansiella resurser.

Vid många domstolar har man redan med egna krafter och genom att använda sin uppfinningsrikedom försökt ordna handläggningen av mål och ärenden på ett sätt som underlättar förberedelserna för AIPA-världen. Så har vi gjort även vid högsta domstolen. Det innebar ett stort framsteg på datateknikens område när högsta domstolen övergick till så kallade mainstreamade lösningar för programvarans del i början av november 2016. I och med det fick vi äntligen ett modernt textbehandlingsprogram med kringtjänster, ny e-post och elektronisk kalender samt en mångsidig kommunikationslösning som erbjuder snabbkommunikation, ljud- och videosamtal samt möjlighet att utveckla materialet i realtid.

Våra experter säger att mainstreamingen gör det möjligt att stegvis digitalisera högsta domstolens verksamhet. Den är den första länken i digitaliseringskedjan. I den andra ändan av kedjan har AIPA ersatt det gamla ärendehanteringssystemet och rättskipningsarbetet är sålunda helt och hållet digitaliserat.

Högsta domstolens ställning som prejudikatdomstol bygger till centrala delar på det ärendematerial som kommer för handläggning i och med ansökningar om besvärstillstånd som gäller hovrätternas avgöranden. Denna materialkälla visar tecken på att sina.

Kalenderåret 2016 stannade det totala antalet ärenden som inkom till landets fem hovrätter under niotusen, det exakta antalet var 8 593. Hovrätternas system med tillstånd till fortsatt handläggning utvidgades den 1 oktober 2015. I ljuset av de uppgifter som erhållits nu ser det ut som att under det första året med det utvidgade systemet med tillstånd till fortsatt handläggning tillstånd inte beviljades för i medeltal över 40 procent av de ärenden som omfattades av tillståndssystemet. Tillståndssystemet är nu tillämpligt i den stora majoriteten av alla ärenden vid hovrätterna.

Till högsta domstolen inkom 1 991 ansökningar om besvärstillstånd som gällde hovrätternas avgöranden, och dessutom mottogs drygt 200 ansökningar om besvärstillstånd som gällde andra domstolars avgöranden. Antalet ansökningar om besvärstillstånd i fråga om avgöranden som gällde tillstånd till fortsatt handläggning steg till 500. Detta antal är 2,5 gånger så stort som föregående år.

I årsberättelsen för 2015 var jag tvungen att konstatera att systemet med tillstånd till fortsatt handläggning inte hade uppfyllt de krav som hade ställts på det med avseende på högsta domstolens ärendevolymer och ärendestruktur. Saken har tyvärr utvecklats till det sämre. Detta har stor betydelse för att högsta domstolens arbetsinsats ska kunna inriktas korrekt.

När man granskar antalet ärenden som gäller extraordinärt ändringssökande hos högsta domstolen kan man se att det har minskat kontinuerligt de senaste åren. År 2013 inkom sammanlagt 263 ärenden som gällde återbrytande och klagan, men i fjol hade antalet sjunkit till 177.

En orsak till denna utveckling är utan tvekan biträdestvånget, som infördes i början av januari 2013 genom ett tillägg till 15 kap. 1 § (718/2011) i rättegångsbalken. En annan förklarande faktor var de avgiftshöjningar enligt lagen om domstolsavgifter (1455/2015) som trädde i kraft i början av 2016. För behandlingen av ett ärende som gäller extraordinärt ändringssökande är rättegångsavgiften numera 500 euro, om ansökan inte godkänns.

Rättegångsbalkens bestämmelser om extraordinärt ändringssökande härstammar i huvudsak från 1960. De bygger på en klar åtskillnad mellan å ena sidan klagan över domvilla och å andra sidan återbrytande av dom, till vilken hänförs sig tidsfrister för framställande av yrkande som räknas från flera olika utgångspunkter. Man har senare varit tvungen att komplettera bestämmelserna bland annat för att garantera möjlighet till klagan i fall där ett internationellt organ som övervakar de mänskliga fri- och rättigheterna har konstaterat ett rättegångsfel.

När bestämmelserna utarbetades eftersträvade man detaljerade och terminologiskt exakta bestämmelser. Numera måste man emellertid ofta ta ställning till olika tolkningsproblem när de ska tillämpas. Gränslinjen mellan klagan över domvilla och återbrytande av dom, som var avsedd att vara klar, har i praktiken fördunklats. Situationen är otillfredsställande för

både medborgarna och domstolen. Vid högsta domstolen har vi stärkts i uppfattningen att det borde vidtas åtgärder för att revidera bestämmelserna i 31 kap. i rättegångsbalken.

Under 2016 har vi även i högsta domstolen förberett oss på jubileumsåret Finland 100 år. Som ett av de högsta statsorganen deltar även högsta domstolen i festen, som firas under devisen ”tillsammans”.

Högsta domstolens uppgift och hur man tillägnar sig den internationella rättspraxisen inom rättsskipningen

ILKKA RAUTIO

HÖGSTA domstolens primära uppgift är att vara prejudikatdomstol. Uppfattningen om att tyngdpunkten för den dömande verksamheten ska ligga hos tingsrätterna, medan hovrätterna endast ska granska att tingsrätternas avgöranden är korrekta, har stärkts genom olika lagändringar. Systemet med tillstånd till fortsatt handläggning har tydligt påverkat hovrätternas arbete, även om hovrättsarbetet fortsättningsvis i relativt stor utsträckning innebär att ärenden behandlas på nytt. Trots detta verkar dock arbetsmängden såväl vid hovrätterna som vid tingsrätterna fortsättningsvis vara omfattande. Också av denna anledning ska högsta domstolen inom ramen för den arbetsfördelning som råder mellan domstolarna agera på ett sådant sätt som är till största nytta för de andra domstolarna.

Högsta domstolen kan underlätta arbetet vid de övriga domstolarna genom att fullfölja lagstiftarens arbete, genom att tolka otydliga lagar och fylla i bristfälliga lagar. Högsta domstolen kan också utarbeta begripliga avgöranden i situationer med invecklad lagstiftning, dvs. belysa lagens innehåll med ett utforskande grepp i sådana fall där det inte är fråga om att lagen ger rum för tolkning eller innehåller luckor, utan det helt enkelt är fråga om att lagen är invecklad. Från den senaste tidens praxis kan bl.a. fallen HD 2015:66 och HD 2017:5 nämnas som exempel på dylikt ”rättsligt hantverk”. I det först nämnda fallet, som gällde ett läkemedelsbrott, blev domstolen tvungen att gå igenom den invecklade bakgrunden till bestämmelserna, och i det sist nämnda fallet hade domstolen anledning att belysa motiveringarna till flera lagändringar.

Också fallet HD 2015:60, som refererades i den förra årsberättelsen, kan karaktäriseras som invecklat. I detta fall var det fråga om att dröjsmålsräntan inte hade grundat sig på ett avtalsvillkor, utan den hade på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i räntelagen fastställts i enlighet med den avtalade krediträntan. Detta fall är samtidigt ett gott exempel på hur krävande och arbetsamt det kan vara att hålla sig à jour med sådana rättsregler som i sista hand grundar sig på internationella förpliktelser. Nedan granskar jag hur högsta domstolen till denna del kan stöda de övriga domstolarnas arbete.

Finland har förbundit sig att tillämpa EU-rätten, vars innehåll i mångtydiga fall fastställs av Europeiska unionens domstol (EU-domstolen). I egenskap av medlem i Europarådet har Finland undertecknat Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen), vars tolkning Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) svarar för. Dessa förpliktelser medför mycket arbete som är svårt att inrymma i tingsrätternas och hovrätternas arbetsrytm. Redan av denna anledning har man vid högsta domstolen strävat efter att finna metoder för att göra det lättare att upptäcka och lösa sådana rättsliga problem som följer av de nämnda förpliktelserna.

Problem när det gäller att följa EU-domstolens och Europadomstolens praxis utgörs av

- upptäckandet av vilka fall som är betydelsefulla i den stora ärendemängden,
- identifierandet av väsentliga frågor i de betydelsefulla fallen,
- gestaltandet av de riktlinjer som domstolarna omfattat,
- upptäckandet av förändrade riktlinjer,
- tolkningen med avseende på Finlands lagstiftning, samt av
- lagstiftarens långsamhet.

EU-domstolen avgör årligen flera hundra ärenden som kan vara av betydelse för domstolarnas praxis.

Europadomstolen avgör å sin sida flera tusen sådana ärenden varje år. Beträffande största delen av EU-domstolens avgöranden framgår det emellertid redan av sökorden att det är fråga om ärenden som domare vid de allmänna

domstolarna och andra lagtillämpare inte behöver sätta sig in i mer ingående, eftersom deras arbete inte direkt kräver detta. Trots detta finns det dock ett stort antal ärenden som kräver noggrann genomgång. Även om man snabbt kan urskilja att också Europadomstolens avgöranden till största delen bara är av begränsad betydelse med tanke på utvecklandet av rättspraxisen, krävs det avsevärd tid för att ens någorlunda noggrant hålla sig à jour med praxisen. När det gäller Europadomstolens praxis kan man med fog fråga sig om det verkligen är motiverat att publicera ett så oerhört stort antal fall med tämligen stramt hållna ”läsanvisningar” om vilka frågor det lönar sig att sätta sig in i.

Det är klart att inte många lagtillämpare i sin vardag har möjlighet att hålla sig à jour med denna omfattande praxis eller att ens med ett ”sällande grepp” försöka utreda vilka avgöranden som kan vara av betydelse i det egna arbetet. Ännu mindre är det möjligt att skapa ett sådant minnesspår av alla avgöranden med anknytning till det egna området som skulle leda till att ”det går upp ett ljus” eller ”det ringer en klocka” i samband med behandlingen av de egna ärendena. Domstolen kan inte heller utgå från att parternas ombud letar fram och presenterar relevanta internationella fall. Domstolen måste känna till lagen, och till detta hör också en tillräckligt god kännedom om den internationella rättspraxisen.

Dessutom är de rättsregler som EU-domstolen och Europadomstolen tillämpar så omfattande och mångfasetterade att det inte alltid är lätt att urskilja rättsreglernas verkningar. Oförutsebarheten har beskrivits med att man aldrig kan veta när ”gubben i lådan”, dvs. någon rättsregel som påverkar ett fall i hemlandet, dyker upp.

Det stora antal ärenden som publiceras av Europadomstolen, och delvis också det sätt på vilket motiveringarna formuleras, gör att det är mycket krävande att upptäcka när ett avgörande är förknippat med nya riktlinjer eller fallspecifik bedömning och när det bara är fråga om tillämpning av tidigare praxis. Detta är fallet trots att den struktur som iaktas i Europadomstolens omfattande motiveringar som bäst kan spara mycket möda för läsaren.

Det är likaså problematiskt att det ibland verkar vara svårt att urskilja vilka riktlinjer som iakttagits inom Europadomstolens avgörandep Praxis. Ibland får man också anledning att stanna upp och fundera på huruvida det beträffande en viss fråga förekommer nyansskillnader mellan olika fall eller om det finns återkommande skillnader i betoningarna vid olika sektioner. Det är även känt att man inte heller vid Europadomstolen alltid genast når fram till den slutliga sanningen. Det kanske mest iögonenfallande exemplet på detta utgörs av de utvecklingsfaser som hänför sig till *ne bis in idem*-förbudet, vilka delvis är svåra att förstå.

Också högsta domstolen har begränsade möjligheter att utarbeta heltäckande avgöranden som är förenliga med de nya riktlinjer som omfattats av domstolarna. Exempelvis när det gällde att lösa problemen i anslutning till *ne bis in idem*-förbudet konstaterade man till sist uttryckligen att det inte är möjligt att nå en välavvägd lösning på basis av enskilda fall som avgörs inom rättspraxis (HD 2010:45, punkt 43). Inom rättspraxisen kan man inte heller använda sig av sådan beredningsapparat med hjälp av vilken verkningarna av nya riktlinjer skulle kunna bedömas mer ingående. I praktiken har det dessutom visat sig att det lönar sig att vara mycket försiktig när det gäller att presentera synpunkter som inte bara begränsar sig till det fall som är föremål för bedömning. Den uppgift som ålagts högsta domstolen ger i och för sig domstolen starkare orsak att uppmärksamma behovet av lagreformer än vad som är fallet för de andra allmänna domstolarnas del.

När det gäller EU-domstolen är situationen delvis enklare. Den rättspraxis som baserar sig på rättsregler är lättare att tillämpa på rättsliga problem i hemlandet än Europadomstolens praxis, som grundar sig på Europakonventionens mycket vagt formulerade artiklar, och som förståeligt nog måste utvecklas kontinuerligt. Också lagstiftaren har i allmänhet fått tid att se över lagstiftningen så att den överensstämmer med EU-rättens krav.

Det primära sättet att informera om ny praxis utgörs av publiceringen av sådana prejudikat som gör det lättare att gestalta EU-domstolens och Europadomstolens avgörandep Praxis. Då högsta domstolen behandlar en fråga för vars avgörande EU-domstolens eller Europadomstolens avgörandep Praxis är av betydelse, strävar man efter att i avgörandets motivering ta in en beskrivning av den aktuella praxisen, inklusive en redogörelse för de avgöranden som

är av betydelse för det aktuella fallet. I sina senare avgöranden nöjer sig domstolen kanske däremot med att bara hänvisa till ett ovan avsett avgörande, som är förankrat i den internationella praxisen. Därigenom kan praxisen göras tillgänglig för tingsrätterna och hovrätterna i en sådan form som de med en rimlig arbetsinsats kan tillägna sig och använda sig av.

Det krävs dock ett visst mått av försiktighet då man stöder sig på tidigare avgöranden. Det kan hända att ärendet i fråga inte nödvändigtvis i sin helhet eller ens i tillräckligt stor utsträckning motsvarar det ärende som högsta domstolen avgjort. Alternativt kan det hända att praxisen har hunnit ändras.

Högsta domstolens hänvisningar till EU-domstolens och Europadomstolens praxis har ökat under 2000-talet och i synnerhet efter år 2010. Antalen i sig är dock inte av någon särskilt stor betydelse. Det är inte ett självändamål att ta in den nämnda typen av hänvisningar i avgörandena. Ifall det redan inom landet har utformats sådan vedertagen praxis om en viss fråga som grundar sig på den relevanta internationella praxisen, och den internationella praxisen inte har föranlett behov av nya riktlinjer, behövs i allmänhet inga hänvisningar.

NYHETSBRIVET OM EUROPARÄTTEN

Även om högsta domstolen genom sina avgöranden i viss mån har kunnat förmedla EU-domstolens och Europadomstolens rättspraxis till de övriga allmänna domstolarna, är det emellertid klart att enskilda avgöranden inte räcker för att upprätthålla en aktuell ”lägesbild” angående praxisen vid dessa domstolar. Vid högsta domstolen har man således som en särskild arbetsuppgift åtagit sig att följa europarättens utveckling. I praktiken sker detta genom att domstolen ger ut ett ”Nyhetsbrev om europarätten”, som distribueras till rättskipningspersonalen vid de allmänna domstolarna och även till vissa andra aktörer. Vid sammanställandet av brevet strävar man efter att följa EU-domstolens och Europadomstolens praxis genom att fokusera på sådana fall som sållats ut på förhand, så att det inte ska finnas behov av att ta del av nya fall varje dag eller vecka.

Eftersom sållningen utförs med tanke på hela rättskipningspersonalen, där det kontinuerligt sker personalbyten, väljer man att referera också sådana fall där det inte kan skönjas några nya riktlinjer men där de vedertagna riktlinjerna framgår på ett åskådligt sätt. Varje år utsållas drygt 400 fall från båda domstolarna för närmare granskning, och av dessa inkluderas knappt 100 avgöranden av EU-domstolen och 60–70 avgöranden av Europadomstolen i brevet. Tanken är att personer som redan har kännedom om riktlinjerna snabbt kan kontrollera ifall det finns något nytt att ta del av, medan personer med mindre erfarenhet kan få grepp om Europadomstolens riktlinjer i olika frågor tack vare de nya fallen. Ett problem utgörs även av att det är svårt att veta hur omfattande undervisning juris studerande vid olika fakulteter ges om EU-domstolens och Europadomstolens rättspraxis. Också av denna anledning kan nyhetsbrevet ibland innefatta fall vars riktlinjer redan kan kännas alltför bekanta för någon.

- Sammanfattningsvis kan man konstatera att nyhetsbrevets redaktionsgrupp strävar efter att brevet varje månad ska innefatta
- sådana nya och centrala bestämmelser inom EU-lagstiftningen som kan vara av betydelse med tanke på rättskipningen vid de allmänna domstolarna, de avgöranden av EU-domstolen som är av störst betydelse med tanke på de allmänna domstolarna,
- exempel på anhängiga ärenden i vilka förhandsavgörande begärts av EU-domstolen och som kan vara av betydelse vid de allmänna domstolarna, samt
- de viktigaste nya riktlinjer som framgår av Europadomstolens avgöranden rörande var och en av olika artiklarna i Europakonventionen, samt andra avgöranden som bedömts vara nyttiga med tanke på rättskipningen i vårt land.

Redaktionsgruppen har försökt göra det lättare att gestalta betydelsen av de avgöranden som tas in i nyhetsbrevet genom att förse begäran om förhandsavgöranden som tillställts EU-domstolen och Europadomstolens avgöranden också med sådana beskrivande sökord som domstolen i fråga inte har använt men som underlättar användarens

bedömning av ärendenas betydelse.

I den respons som erhållits på nyhetsbrevet har det framställts önskemål om att man i brevet kortfattat skulle beskriva på vilket sätt de fall som tagits in i brevet placerar sig i förhållande till de tidigare riktlinjerna. Det har i synnerhet framställts önskemål om att högsta domstolen skulle peka ut eventuella nya riktlinjer. Denna typ av vägledning är dock problematisk, eftersom nyhetsbrevet inte utgör ett ställningstagande från högsta domstolens sida, utan ett hjälpmedel för att ta del av nya fall. Redaktionen har emellertid så småningom utökat ”vägledningen” t.ex. genom att peka på de punkter som betraktats som nyttigast i ärendena eller genom att konstatera att man i ett visst ärende tillämpat en modell eller ett försök som Europadomstolen utarbetat i syfte att lösa ett visst problem. Till denna del baserar sig uppgifterna på Europadomstolens egen offentliga information. Redaktionen har dock även sådana inofficiella kontakter till Europadomstolen med hjälp av vilka ärendenas nyhetsvärde och vikt kunde bedömas också i andra avseenden. Redaktionen har medvetet försökt undvika censur. I viss utsträckning har redaktionen nog gallrat ut sådana ärenden där det skulle krävas en mer omfattande presentation av praxisen för att ärendenas egentliga betydelse skulle framgå. En sådan presentation har man däremot av de ovan nämnda orsakerna inte velat anknyta till ärendena.

Då offentlighetströskeln dryftas är det även av betydelse om högsta domstolen har publicerat ett eget avgörande angående samma problem. Nyhetsbrevet kan alltså hjälpa till att gestalta det aktuella rättsläget, men av de ovan nämnda orsakerna kan nyhetsbrevet inte vara bara ett brev som beskriver förändringarna i praxisen.

För min egen del hoppas jag att denna sällning underlättar vardagen för de lagtillämpare som arbetar under hårt tryck och förväntas läsa stora textmängder, och ger dem åtminstone en någorlunda god möjlighet att följa den europeiska rättspraxisen. Efter att i några års tid ha läst igenom tämligen tjocka buntar med nya avgöranden av EU-domstolen och Europadomstolen samt – ibland även påfallande personligt formulerade – begäran om förhandsavgöranden, har jag märkt hur intressanta och inspirerande ärendena kan vara om man får läsa dem i naturlig lästakt. I detta fall är det möjligt att ta till sig det som avgörandet har att ge. Ifall man däremot försöker läsa ärendena alltför snabbt, präglas upplevelsen främst av en känsla av lätt psykiskt illamående, då tvivlen på om man lyckats tillägna sig ärendenas innehåll ökar i och med den snabba lästakten. En läsare som läser i lugn takt och tar del också av de avvikande meningarna får genom avgörandena – och likaså genom begäran om förhandsavgöranden – en intressant inblick i hur domare från olika medlemsstater kan uppfatta vissa frågor på överraskande olika sätt.

ÖVRIGT ATT FÖLJA

I detta sammanhang finns det skäl att minnas att man vid domstolarna också ska känna till den tolknings- och tillämpningspraxis som hänför sig till vissa konventioner som slutits inom ramen för FN, såsom Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (MP-konventionen), Konventionen om barnets rättigheter och Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK-konventionen). Under 1990-talet hänvisades det relativt ofta till MP-konventionen, men så småningom har Europakonventionen och framför allt Europadomstolens praxis trätt i stället. Nuförtiden används hänvisningar till MP-konventionen i allmänhet bara för att komplettera hänvisningarna till Europadomstolens praxis, genom direkta hänvisningar till konventionen. Däremot saknas i praktiken hänvisningar till praxisen hos FN:s kommitté för mänskliga rättigheter, som övervakar MP-konventionens efterlevnad (och meddelar avgöranden med anledning av individklagomål samt ger s.k. allmänna kommentarer). På denna punkt kan det finnas skäl till skärpning. Exempelvis ger högsta domstolen i Norge dessa rättskällor avsevärd betydelse.

Skribenten är justitieråd vid högsta domstolen.

Virkeskartellmålen i högsta domstolen

JUHA HÄYHÄ

TILL HÖGSTA domstolen inkom 20.1.2015 flera fristående ansökningar om besvärstillstånd av tre bolag som hade köpt råvirke. Ansökningarna gällde sammanlagt tretton beslut av hovrätten i vilka det var fråga om preskription av en skadeståndsfordran som grundade sig på skada förorsakad av en förbjuden konkurrensbegränsning (så kallad virkeskartell).

Enskilda virkesförsäljare hade i tingsrätten var för sig väckt talan där de yrkade på skadestånd av svarandebolagen för den skada som de hade lidit på grund av en priskartell som var förbjuden enligt lagen om konkurrensbegränsningar. Marknadsdomstolen hade konstaterat priskartellen genom sitt beslut. Enligt beslutet hade de bolag som hade köpt råvirke under åren 1997 – 2004 utbytt information som gällde pris, kostnader och andra till virkeshandel hörande uppgifter och som kunde kategoriseras som affärshemligheter samt delat upp marknaden för råvirke på ett sätt som stod i strid med lagen om konkurrensbegränsningar. I käromålen yrkades att de bolag som varit med i kartellen solidariskt skulle ersätta den skada som enskilda virkesförsäljare hade lidit till följd av att priset på det virke de hade sålt hade blivit lägre på grund av den förbjudna konkurrensbegränsningen än vad det hade varit utan kartellen.

Svarandebolagen hade bestridit yrkandena bland annat på den grunden att skadeståndsfordran hade preskriberats. Tingsrätten hade förkastat käromålen som preskriberade. Kärandena hade fört ärendena till hovrätten som i sina beslut hade ansett att kärandenas primära yrkanden inte var preskriberade. Hovrätten hade upphävt tingsrättens domar och återförvisat ärendena till tingsrätten för fortsatt handläggning.

I de besvärstillståndsansökningar som virkesbolagen hade lämnat in till högsta domstolen motiverades ansökan om besvärstillstånd med att de förelåg prejudikatgrund. Enligt bolagen borde högsta domstolen uttala sig om fyra rättsliga frågor. Alla tretton målen var likartade beträffande faktaunderlag och yrkanden. Kärandena bestod av olika enskilda personer med svarandena var desamma. I alla mål var det fråga om samma konkurrensbegränsande förfarande och om skadeståndsyrkanden som grundade sig på detta förfarande.

Skillnader fanns också. En del av kärandena hade sålt råvirke till alla svarandebolagen, en del till endast ett eller två av dem. Den huvudsakliga rättsgrunden i käromålen var 18 a § lagen om konkurrensbegränsningar, som hade trätt i kraft 1.10.1998. Detta väckte för några av kärandena upp frågan, om hur preskriptionsfrågan bör bedömas gällande de virkesaffärer som hade ägt rum tidigare. Priskartellen hade haft inverkan under åren 1997 - 2004. I ett fall hade man gjort virkesaffärer endast under år 1997, och i ett annat fall endast under år 2003.

Besvärstillståndsöverläggningen hölls 21.5.2015 med två ledamöter och en föredragande. Vid avgörandet av huruvida det fanns behov för tillstånd skulle man beakta att en del av de prejudikatfrågor som hade uppställts skulle förlora sin betydelse efter att den reform av konkurrenslagstiftningen som var i sikte skulle genomföras. Det saknades dock rättspraxis gällande frågan om när preskriptionstiden för en skadeståndsfordran som grundar sig på en konkurrensbegränsning börjar löpa. En del av de frågor som hade utpekats för avgörande hade också allmän betydelse. Traditionellt hade frågan om preskriptionstidens beräkning bedömts genom att fastställa när den skadelidande borde ha förstått att förutsättningarna för ett skadeståndsansvar existerade. Vikt har lagts bland annat vid det, hurudan borgenär det har varit fråga om.

Grovt formulerat var det i målen fråga om, vid vilken tidpunkt virkesförsäljarna bör anses ha fått nödvändiga och tillräckliga uppgifter om kartellen, om de som är ansvariga för den samt om den skada som förorsakats av kartellen för att kunna väcka skadeståndstalan. De underliggande rättsinstansernas ståndpunkter i saken var tämligen motsatta. Dessutom skulle man vid bedömningen beakta att i tingsrätten väntade ytterligare ett massivt antal likadana mål som

de tretton som var anhängiga i Högsta domstolen. Alla dessa mål väntade på Högsta domstolens ställningstagande i preskriptionsfrågan.

Den sammansättning som prövade besvärstillståndsmålen beviljade besvärstillstånd i ett av de tretton mål som var på listan vid föredragningen. Urvalsgrunden var att detta mål var det mest representativa med tanke på de frågor som hade framställts som prejudikatfrågor. De återstående tolv målen lämnades i 'föredragningen avslutades inte' - tillstånd. Denna formulering på föredragningslistan innebar att behovet av besvärstillstånd skulle omprövas när högsta domstolen har avgjort det mål som fick besvärstillståndet. Förfarandet motiverades med att det inte i detta skede gick att förutspå utgången i det mål som fick besvärstillstånd. Ifall slutresultatet hade varit detsamma som i hovrätten, vore det onödigt att bevilja ytterligare besvärstillstånd.

Efter att besvärstillstånd har beviljats fortsätter vanligtvis samma föredragande med att förbereda målet för en sammansättning bestående av fem ledamöter. Ledamöterna till sammansättningen väljs slumpmässigt. I ett ärende av denna typ ansåg man det dock vara välgrundat att den ledamot som var ordförande i besvärstillståndssammansättningen fortsätter som granskande ledamot vid målets fortsatta handläggning. Detta för att påskynda handläggningen av målhelheten. Man försökte även freda föredragandens arbetsbord för detta mål. Målet bearbetades i samarbete mellan föredraganden och den granskande ledamoten.

Första besvärsföredragning i målet skedde 10.9.2015 och målet lämnades då i 'föredragningen avslutades inte' - tillstånd. I detta skede innebär en sådan anteckning på föredragningslistan vanligtvis att målet av någon orsak inte till alla delar hade varit moget för avgörande. Ändå cirkulerade målet mellan ledamöterna och efter vissa kompletteringar föredrogs det på nytt 24.2.2016. Då var målet redan färdigt för expediering. Avgörandet publicerades som prejudikat nummer HD 2016:11. Utgången i målet var att skadeståndsyrkandena hade preskriberats endast till den del som gällde virkesaffärer som hade avtalats tidigare än 1.10.1998. Eftersom yrkandena annars inte hade preskriberats, återförvisades målet till tingsrätten för handläggning av ersättning- och rättegångskostnadsyrkandena.

Arbetet med målen var ändå inte slutfört med detta. De återstående tolv målen togs till föredragning 9.3.2016. Där kunde konstateras att med tanke på utgången i målet HD 2016:11 var det nödvändigt att bevilja besvärstillstånd i samtliga tolv mål. Sammansättningen vid denna föredragning var densamma som hade lämnat dessa tolv mål i 'föredragningen avslutades inte' -tillstånd. Den femmannasammansättning som skulle avgöra målen efter att besvärstillstånd hade beviljats bestod av den sammansättning som hade beviljat besvärstillstånd i målen samt två ledamöter från den sammansättning som hade avgjort målet HD 2016:11. Den ledamot som hade varit granskande ledamot i målet HD 2016:11 satt som ordförande i den sammansättning som avgjorde de återstående tolv målen.

Sammanfattningen avgjorde tolv besvärsfall vid en föredragning 25.8.2016. Även om själva rättsfrågan redan hade blivit avgjord hade sammansättningen en del arbete med att anpassa de normer som hade tillämpats i avgörandet HD 2016:11 till fakta i de återstående tolv målen. Problemet var att det fanns variationer i faktaunderlaget. Målen avvek från varandra beträffande när virkesaffärerna hade avtalats samt när talan hade väckts. Skrivsättet påverkades också av med vilket bolag man hade avtalat om virkesköp. Det fanns sammanlagt fem olika faktaunderlagskombinationer. Att anpassa alla återstående tolv mål till målet HD 2016:11 krävde på nämnda grunder precision och framkallade ingen särskild normuppsynsglädje. Man blev tvungen att finslipa motiveringarna, för exakt samma ordalag gick inte ihop med faktaunderlagen i alla mål. Målen cirkulerade bland ledamöterna i grupper som bestämdes av den faktakombination som målet representerade. De sista målen expedierades 14.11.2016. Dessa mål innebar ingen sådan rättslig innovation som skulle komplettera målet HD 2016:11 och det fanns ingen orsak att publicera dem. Ändå är det uppenbart att också linjedragningarna i dessa mål kommer att ha en inverkan i "det stora hygget" som tingsrätten sedermera har börjat handlägga.

Handläggningen av den ovannämnda målhelheten i högsta domstolen har exceptionella drag. Som huvudregel bestäms sammansättningarna slumpmässigt vilket är oundvikligt med tanke på oavhängigheten. I virkeshandelsmålen avvek man något från detta ideal i synnerhet vid handläggningen av de återstående tolv målen efter att prejudikatet HD

2016:11 hade getts ut. Syftet var att göra förfarandet smidigare och att undvika onödigt arbete. En annan specialitet var att samspelet mellan ordföranden, den granskande ledamoten och föredraganden var intensivare än normalt i de praktiska frågor som gällde genomlotsning av målen i huset.

Skribenten är justitieråd vid högsta domstolen.

Etthundra år med årsböcker – historik över publiceringen av högsta domstolens avgöranden

JUKKA-PEKKA SALONEN

INLEDNING

BEHOVET av att informera om högsta domstolens avgöranden följer redan av högsta domstolens grundlagsfästa uppgifter; högsta domstolen utövar den högsta domsrätten i tviste- och brottmål och övervakar rättskipningen inom sitt behörighetsområde. Styrningen av rättspraxis genom högsta domstolens avgöranden har av tradition haft stor betydelse. Efter det att högsta domstolen blev en prejudikatsdomstol när systemet med besvärstillstånd infördes 1980 kan denna betydelse anses ha accentuerats ytterligare.

Behovet av information uttöms ändå inte genom styrning av rättskipningen utan det är nödvändigt att även andra som hör till rättssamfundet och samhället får information den högsta rättsinstansens avgöranden som är viktiga för en enhetlig lagtillämpning och rättspraxis. Man har länge svarat på dessa krav genom att publicera högsta domstolens avgöranden i form av en årsbok. Under de två senaste årtiondena har den tryckta årsboken emellertid förlorat sin tidigare suveräna ställning som informationskanal för högsta domstolens avgöranden.

I denna översikt presenteras högsta domstolens årsboks historia och utveckling, som slutligen ledde till att högsta domstolen från och med ingången av 2016 inte längre har publicerat en tryckt årsbok. Under sitt plenum den 16 december 2015 beslöt högsta domstolen att ändra publiceringsprinciperna för sina avgöranden så att prejudikaten i fortsättningen publiceras i enbart elektronisk form. Bakom ändringen låg kostnads- och effektivitetsorsaker.

DEN TIDIGA PUBLIKATIONSVERKSAMHETEN

Ett viktigt datum för publiceringen av den högsta rättsinstansens avgöranden är den 12 december 1916, då senatens ekonomidepartement beslöt att åta sig publiceringen av justitiedepartementets avgöranden. Den tryckta årsboken, som de första åren ändå inte utkom riktigt vartenda år, historia sträcker sig alltså ungefär etthundra år bakåt. Den högsta rättsinstansens avgöranden hade visserligen offentliggjorts redan tidigare. Juridiska Föreningen i Finland hade nämligen 1895 med senatens samtycke börjat publicera senatens justitiedepartementets avgöranden i en bilaga till sin tidskrift JFT, som utkom årligen i två band.

De första banden av det nya verket Justitiedepartementets i Finlands senat utslag och domar utkom 1918. Det ena av dem innehöll utslag och det andra domar från det första halvåret 1916. Denna publikation, som i fortsättningen utkom 1919 och 1921, omfattade senatens justitiedepartementets avgöranden fram till september 1918. Efter att högsta domstolen inrättats fortsatte publikationsverksamheten och 1922 utkom den första delen av publikationen Högsta domstolens utslag och domar, omfattande högsta domstolens avgöranden från oktober 1918 till juni 1919. På den tiden publicerades avgöranden inte direkt i realtid, utan signifikant är att den del som innehåller avgörandena från det första halvåret 1920 utkom 1924 och det band som innehåller avgörandena från det senare halvåret utkom först 1925. År 1926 separerades utslag och domar i egna band, vilkas namn ändrades så att de motsvarade innehållet. I denna form publicerades de avgöranden som meddelades mellan 1922 och 1925. Från och med 1926 separerades inte längre utslag och domar i egna band, utan avgörandena indelades i redogörelser och meddelanden på de grunder som presenteras nedan.

När den högsta rättsinstansen började publicera sina avgöranden, publicerades till en början nästan alla avgöranden som meddelats under ett år. Rätt snart började man emellertid göra ett urval, och endast en del av avgörandena togs in i årsboken. Redan i senatens justitie-expeditioners förord daterat den 31 augusti 1918 i senatens första publikation redogjorde man kort för de principer som hade iakttagits i redaktionsarbetet. Ett ställningstagande på författningsnivå

ingick i förordningen innefattande närmare bestämmingar angående bringande i verkställighet av lagen om Högsta domstolen (74/1918), som trädde i kraft den 1 oktober 1918, där det i 12 § 3 mom. föreskrevs att för högsta domstolens domar och utslag ska genom domstolens försorg redogörelser regelbundet publiceras. Publikationen Högsta domstolens utslag och domar, som första gången utkom 1922 med några års fördröjning i förhållande till förordningens ikraftträdande, liknade i många avseenden senatens tidigare publikation. Den innehöll på samma sätt som tidigare i huvudsak korta redogörelser för utslag och domar. En nyhet var att de avgöranden som ansågs vara de viktigaste publicerades i form av separata redogörelser. Redogörelsen var försedd med en rubrik på finska och svenska, av vilken framgick vilken rättsfråga fallet berörde.

DEN REGLERADE PUBLIKATIONSVERKSAMHETENS ETABLERING OCH SENARE UTVECKLING

De bestämmelser som nämns ovan ändrades 1928 så att beträffande av högsta domstolen avgjorda ärenden skulle genom domstolens försorg regelbundet publiceras redogörelser och meddelanden i enlighet med en av högsta domstolen på justitieministeriets framställning fastställd plan. I november 1928 fastställde högsta domstolen första gången en plan som angav principerna för publicering av domstolens avgöranden. Nu publicerades inte längre alla avgöranden, utan den avgörande sammansättningens ordförande skulle bestämma huruvida avgörandet skulle publiceras eller inte.

Publikationen Redogörelser och meddelanden angående Högsta domstolens avgöranden indelades i två avdelningar, av vilka den ena innehöll redogörelser och den andra meddelanden samt utlåtanden i justitieförvaltnings- och benådningsärenden. Som redogörelser publicerades rättsfall som man bedömde skulle belysa intressanta eller viktiga lagtolkningsfrågor eller utgöra intressanta prov på rättsuppfattningens inriktning eller utveckling. I meddelandena redogjordes kort för sådana avgöranden där det relaterade rättsfallet ansågs sakna allmängiltighet men som ändå bedömdes vara till handledning för rättskiparna.

Indelningen i redogörelser och meddelanden samt de huvudsakliga riktlinjer för publiceringen som fastställdes 1928 iakttogs i nästan 60 års tid ända fram till 1980-talet. I den nya planen som fastställdes 1984 definierades skillnaden mellan redogörelser och meddelanden endast på formell grund, avgöranden som träffades i plenum och på förstärkt avdelning skulle publiceras som redogörelser och andra avgöranden som meddelanden.

År 1950 intogs i publikationsplanen en föreskrift enligt vilken det register som ingick i slutet av årgången skulle förses med hänvisningar till redogörelsernas och meddelandenas ordningsnummer, och före dem skulle tryckas I för att ange att det var fråga om en redogörelse och II för att ange att det var fråga om ett meddelande. I och med detta tycks det sätt som används för att hänvisa till avgöranden som meddelats före 1987 ha blivit etablerat (till exempel HD 1929 I 30 och HD 1983 II 21). När man hänvisar till avgöranden som meddelats före 1926 är det dessutom nödvändigt att precisera hänvisningen genom att ange antingen u. eller d. beroende på om avgörandet ingår i delen med utslag eller domar.

Den elektroniska databehandlingens utveckling avspeglades även i publiceringen av högsta domstolens avgöranden. I anslutning härtill fastställdes i plenum de nya publiceringsprinciperna som trädde i kraft vid ingången av 1987. Enligt dem skulle avgörandena publiceras varje kalenderår i form av en bok som redigeras i en eller flera delar, och dessutom skulle de föras in i ett dataregister. I och med reformen upphörde indelningen i redogörelser och meddelanden och i fortsättningen gavs de publicerade avgörandena ordningsnummer (till exempel HD 1987:24). Bokens namn ändrades och fick formen ”Avgöranden av högsta domstolen . . .”.

Flera av de årsböcker som utkom mellan 1969 och 2003 innehåller utöver avgöranden även högsta domstolens utlåtanden och framställningar, det senaste är ett utlåtande till justitieministeriet 2003 om betänkandet av kommittén för ändringssökande. Numera publiceras högsta domstolens utlåtanden på högsta domstolens webbplats.

ÅRSBOKENS SAKREGISTER OCH SEPARATA REGISTER

För att kunna utnyttja den högsta rättsinstansens rättspraxis är det viktigt att avgörandena går att hitta på ett tillförlitligt sätt och med rimliga ansträngningar. Detta krav har accentuerats eftersom högsta domstolen numera är en utpräglad prejudikatsdomstol. Emellertid hade man redan till den publikation som innehöll senatens justitiedepartementets avgöranden fogat en förteckning över de rättsfall som den innehöll för att göra det lättare att hitta rättsfallen. Denna praxis fortsatte och utvecklades senare till ett alfabetiskt register när högsta domstolens avgöranden började publiceras. Från och med 1969 upprättades årspublikationens register även på svenska; syftet med denna åtgärd var att främja det nordiska samarbetet. Sakregistret på svenska publicerades också som ett särtryck.

Publiceringsprinciperna ändrades den 8 mars 1995 så att i årsboken intogs som en nyhet ett separat beskrivande register över de avgöranden som träffats efter att besvärstillstånd beviljas och som inte publiceras i årsboken och prejudikatsregistret.

Under olika årtionden har det dessutom med längre mellanrum utkommit separata register över rättsfall innehållande referat av avgöranden, de första redan på 1910- och 1930-talen. Det första registret som var utarbetat på uppdrag av högsta domstolen utkom 1942 och det var redigerat av justitierådet Gregori Aminoff. I boken ingick justitiedepartementets och HD:s avgöranden från och med 1910. Det åtföljdes av ett register över avgörandena 1940 - 1954 som utkom 1957 och var redigerat av justitierådet Aleksis Ekholm. I redaktionsarbetet på det följande registret över avgöranden publicerade 1926 - 1968 som utkom 1969 och var redigerat av justitierådet Martti Miettinen iaktogs den publikationsplan som högsta domstolen fastställt. Miettinen's register är mycket omfattande och innehåller cirka 8 000 referat av högsta domstolens avgöranden. År 1980 utkom ett register över högsta domstolens avgöranden 1969 - 1979 med Miettinen och Nils Sundberg som redaktörer, och publikationsserien fick en fortsättning 1988, då ett register över avgörandena 1980 - 1987 med Matti Lahti som redaktör utkom. Det senaste registret som innehåller rubrikerna på avgörandena 1985 - 1995 utkom 1996. Det har redigerats av justitiesekreterare Kimmo Mikkola.

REDAKTIONS- OCH TRYCKARBETET

Enligt den plan som fastställdes 1928 förordnade högsta domstolen en redaktör åt gången för en årgång eller en del av en sådan. Redaktör för den årsbok med avgöranden från 1926 och den årsbok med avgöranden från 1928 som utkom 1930 var vicehäradshövding L.K. Soini. Samma år utkom också en årsbok med avgöranden från 1927 som var redigerad av vicehäradshövdingarna L. Anttila och L. Miettinen, som också redigerade den årsbok som innehöll avgöranden från 1929. Dessutom har årsboken haft följande redaktörer: vicehäradshövding M. Gadd 1930 - 1932, justitierådet N. Hj. Neovius 1933 - 1935, f.d. justitierådet Gregori Aminoff 1936 - 1943, f.d. justitierådet John Stenström 1944 - 1946, f.d. justitierådet Aleksis Ekholm 1947 - 1962, justitierådet Nils H. Sundberg 1963 - 1984, justitiesekreterare Matti Lahti 1985 - 1987, justitiesekreterare Heljä Lehtinen 1988 - 1990, referendarierådet Eero Takkunen 1990 - 1995, justitiesekreterare Kimmo Mikkola 1995 - 1999, justitiesekreterare Mirja-Leena Nurmi 1999 - 2001, justitiesekreterare Jussi Karttunen 2001 - 2003 samt referendarierådet Jukka-Pekka Salonen 2003 - 2015.

Högsta domstolen beslöt under sitt plenum den 14 november 1984 att tillsätta ett utskott för att som redaktion delta i redaktionsarbetet med årsboken 1985 och planera redigeringen av årsboken på det sätt som förutsattes i utvecklingsplanen för databehandling. Ordförande för årsboksutskottet blev justitierådet Ola-vi Heinonen. Utskottets, vars namn ändrades 1987 till redaktionsutskottet, uppgift blev enligt de publiceringsprinciper som trädde i kraft den 1 oktober 1986 att övervaka publiceringen av avgöranden och utveckla publikationsverksamheten. År 1986 blev justitierådet Väinö Riihelä ordförande för utskottet, och han skötte uppdraget i tio år. Ordförande för redaktionsutskottet efter honom blev först justitierådet Riitta Suhonen 1997 - 1999 och därefter justitierådet Kari Kitunen, som skötte uppdraget till 2015, alltså mer än femton år. Under 2016 var justitierådet Liisa Mansikkamäki ordförande och från början av 2017 har justitierådet Ilkka Rautio skött uppdraget.

Redaktionsutskottet har vid sidan av den allmänna övervakningen av publikationsverksamheten samt

utvecklingsarbetet bland annat gett anvisningar om publiceringen av avgöranden, fastställt de förkortningar som ska användas i avgöranden samt med regelbundna mellanrum sett till att förteckningen över sökord kompletterats.

Tryckningen av årsboken sköttes av Statsrådets tryckeri till och med 1931. Åren 1932 – 1944 trycktes publikationen hos Arvi A. Karisto Oy:s boktryckeri. Därefter fortsatte Statsrådets tryckeri att sköta arbetet till och med 1966. För tryckeriarbetet svarade därefter svarade Statens tryckericentral, som 1996 blev Edita Ab.

PUBLIKATIONSVERKSAMHETENS VÄNDPUNKT

Högsta domstolens publicerade avgöranden har sedan 1980 förts in i det rättsfallsregister som ingår i Finlex. Registret togs i bruk för förfrågningar samma år och det har varit i allmän användning sedan 1982. En viktig reform med tanke på tillgången till prejudikat var när FKKO-databasen med högsta domstolens prejudikat 1998 lades ut på internet där alla kan använda den avgiftsfritt. Från och med 1999 har högsta domstolen också publicerat sina prejudikat på sin webbplats, där de har lagts ut samma dag som avgörandena meddelats och därifrån de automatiskt överförs till Finlex.

För närvarande innehåller Finlex de avgöranden som publicerats i högsta domstolens årsbok i sin helhet från och med 1980 och de rubriker som baserar sig på HD:s avgöranderegister från åren 1926 – 1979. Förutom i webbtjänsten Finlex, som upprätthålls av justitieministeriet och som är avgiftsfri och öppen för alla, publiceras högsta domstolens avgöranden numera även i andra elektroniska databaser, såsom de kommersiella webbtjänsterna Edilex, som upprätthålls av Edita Publishing Ab, och Suomen Laki, som upprätthålls av Alma Talent Oy.

Webbtjänsternas sökegenskaper har gjort det möjligt att effektivare än förr utnyttja det ständigt växande rättsfalls materialet. Jämfört med att söka med hjälp av årsböcker och register har det elektroniska systemet snabbare och mångsidigare sökegenskaper. Eftersom avgörandena numera uppdateras i systemet så gott som utan dröjsmål är det möjligt att få med även de senaste avgörandens bland sökresultaten.

I ljuset av det ovan sagda är det intressant att granska hur upplagan av högsta domstolens årsbok har utvecklats. Årsbokens upplaga torde före 1956 ha varit cirka tusen exemplar. Upplagesiffrorna steg på 1960-talet, först till 1 500 exemplar, i slutet av årtionden till 2 000 exemplar och från med 1976 ytterligare till 2 500 exemplar. Antalet böcker som trycktes årligen tycks därefter länge ha hållit sig på ungefär samma nivå, dock så att det steg något. När vi kommer till 1990-talet tycks upplagan ha nått toppen, något över 3 000 exemplar, varefter den började sjunka under årtiondets gång. År 1995 var upplagan 2 500 exemplar, och vid millennieskiftet hade den sjunkit till 2 000 exemplar. År 2002 var årsbokens upplaga 1 500 men 2006 bara 1 000 exemplar. På 2010-talet fortsatte upplagesiffrorna att sjunka ytterligare.

De krympande upplagorna beskriver hur användningen av den tryckta boken minskat. Det finns naturligtvis ingen orsak att anta att högsta domstolens rättspraxis inte skulle följas och utnyttjas på samma sätt som tidigare. En uppenbar orsak till att bokens praktiska betydelse minskat är att användningen av andra publikationsformer har ökat. Sambandet med den elektroniska publikationsverksamhetens utveckling är uppenbar. Högsta domstolens årsbok har inte heller längre varit den enda tryckta publikationen som presenterar högsta domstolens färskas prejudikatur, för från och med 1998 har Alma Talent Oy två gånger om året gett ut verket KKO:n ratkaisut kommentein, som förutom redogörelser för högsta domstolens prejudikat innehåller en expertkommentar till varje avgörande. Övergången från publicering som sker i form av en tryckt årsbok till elektronisk är en del av den utveckling som bland annat tar sig uttryck i att Finlands författningssamling redan några år tidigare började publiceras i elektronisk form. Även högsta förvaltningsdomstolen hade från början av 2013 beslutat att avstå från att publicera en tryckt årsbok och börjat publicera sina avgöranden enbart i elektronisk form.

Att den årsbok som varit ett viktigt arbetsredskap för otaliga juristgenerationer tas ur bruk kan dela åsikterna. Utvecklingen i detta avseende har ändå varit oundviklig. De argument som framförts i samband med digitaliseringen av författningssamlingen stämmer även här: elektronisk publicering kan anses motsvara det moderna

informationssamhällets krav, eftersom det elektroniska publiceringssättet påskyndar och förenklar distributionen av information och är kostnadseffektivt. Att avgörandena publiceras ett och ett på webben i något så när realtid, något som inte kan åstadkommas med en tryckt årspublikation ens i bästa fall, effektiviserar väsentligt informationen om högsta domstolens avgörandepraxis. I detta avseende är det svårt att förneka att den digitala publiceringsformen är överlägsen. Lika obestridlig är emellertid årsbokens sekellånga betydelse och värde för att göra den högsta rättsinstansens avgöranden allmänt kända.

Skribenten är referendarieråd vid högsta domstolen.

Komparativrättsligt samarbete

TEEMU VANHANEN

GEERT Corstens, president för Högsta domstolen i Nederländerna, tog 2013 initiativ till samarbete mellan de högsta domstolarna i Europa i syfte att utöka det rättsliga informationsutbytet. Finland, Frankrike, Tyskland, Tjeckien och Belgien tackade ja till inbjudan. Senare anslöt sig även Storbritannien till samarbetet.

De högsta domstolar som anslöt sig till det nya komparativrättsliga nätverket utsåg alla inom sig föredragande till kontaktpersoner. Det komparativrättsliga nätverket möttes första gången i Haag 2014, då Heli Sankari, Mervi Pere, Tom Laitinen och Teemu Vanhanen ingick i gruppen från Finland.

Under mötet sattes som mål för verksamheten att underlätta komparativrättslig informationssökning och förmedling av relevant EU-information och information om de mänskliga fri- och rättigheterna. Strävan var att sänka tröskeln för att ta kontakt och göra informationsutbytet mindre officiellt. Nätverkets kontaktpersoner träffades andra gången i Brno hösten 2015.

Inom nätverket har tiotals frågor som gällt komparativ rätt ställts och besvarats. De flesta av dem har gällt rättspraxis och innehållet i lagstiftning. Finlands högsta domstol har ställt tio dylika straff-, civil- och processrättsliga frågor som ofta hänfört sig till konkreta tolkningssituationer. Först skedde detta via e-post, senare med hjälp av en chattjänst på intranätet som inrättats i anslutning till nätverket för presidenterna vid de högsta domstolarna inom Europeiska unionen.

Högsta domstolen i Finland åtog sig att ordna det tredje mötet för de komparativrättsliga grupperna i Helsingfors från den 31 augusti till den 2 september 2016. I mötet deltog sammanlagt 17 föredragande från de högsta domstolarna i samtliga länder som ingår i nätverket, med undantag av Belgien. Mötet öppnades av president Timo Esko. Den första dagen diskuterades de antagna samarbetsformerna och hur det inbördes informationsutbytet lyckats. Dessutom presenterade deltagarna lösningar och reformprojekt som genomförts vid respektive högsta domstol i anslutning till temana för det gemensamma informationsutbytet.

Den andra dagen höll justitierådet Tuomo Antila ett inledningsanförande om tillämpningen av konventionen om barnets rättigheter. Efter anförandet utbyttes erfarenheter och det framkom att man enligt avgörandepraxis i de andra ländernas högsta domstolar kunde hänvisa direkt till artiklar i konventionen åtminstone i något högre grad än i Finland. Efter diskussionen förflyttade sig deltagarna med båt till Sundholmen för att bekanta sig med Finlands största domstol, Helsingfors tingsrätt. Till följd av lätt korssjö blev båtresan på tre-kvart minnesrik för de utländska gästerna.

I Helsingfors tingsrätt följde nätverksgrupperna bland annat tingsrättens sammanträde i ett brottmål. Frånvaron av vakter samt de i övrigt ringa säkerhetsarrangemangen i rättssalen liksom domstolens ordförandes aktiva materiella processledning överraskade vissa av de utländska gästerna.

Deltagarna bekantade sig med Sveaborg medan Ehrens värds guide redogjorde för Finlands historia under den svenska och den ryska tiden. Efter rundturen höll justitierådet Päivi Hirvelä ett inledningsanförande i Sveaborgs stämningsfulla landskap om Europadomstolens avgörandepraxis när det gäller problem med frånvarande vittnen. Man diskuterade i synnerhet i vilken mån domen i målet Schatschaschwili mot Tyskland tolkades ha förändrat rättsläget och vilka slags processuella krav den medförde för de nationella domstolarna.

Den sista dagen höll den färska statsåklagaren Tom Laitinen ett inledningsanförande om terroristbrott och berättade om de problem som hänför sig till förundersökningen av brott av internationell karaktär, och som nyligen har aktualiserats i Finland. Deltagarna utbytte

erfarenheter om de tolkningsproblem i samband med rättskipningen som bland annat utresta eller återvändande utländska stridande har förorsakat. Slutligen kom deltagarna överens om att det goda och aktiva samarbetet ska fortsätta och att franska Cour de cassation och dess företrädare försöker ordna nästa möte för de komparativrättsliga grupperna 2017.

Skribenten är föredragande vid högsta domstolen och var ordförande för den komparativrättsliga gruppen.

Kanslichefens översikt

TOMMI VUORIALHO

OMKOSTNADSANSLAGET OCH DESS ANVÄNDNING

ETT ANSLAG på 9,017 miljoner euro hade beviljats för högsta domstolens verksamhet år 2016. De ekonomiska förutsättningarna för organiseringen av verksamheten var således motsvarande som åren innan, eftersom anslaget redan förut legat kring nio miljoner euro. Under verksamhetsåret gjordes en justering av anslaget i tilläggsbudgeten, till följd av den lättnad som beviljades i fråga arbetsgivaravgifterna, varefter det kvarstod 8,968 miljoner euro av anslaget.

Högsta domstolen använde cirka 8,546 miljoner euro av det erhållna anslaget. De faktiska omkostnaderna underskred således anslaget med cirka 421 000 euro. Denna besparing hanteras som ett överföringsanslag och kan vid behov användas som buffert för att komplettera kommande års anslag. Extra besparingar behövs de facto i det fall att statsrådets rambeslut för åren 2017–2020 realiserar, inklusive nedskärningarna av domstolarnas verksamhetsanslag.

År 2016 lyckades man hålla omkostnaderna på den ovan nämnda nivån, trots att planerna realiserades såväl när det gällde personalstrukturen och det sammanlagda antalet årsverken som när det gällde hyrorna för verksamhetslokalerna. De beräknade och budgeterade omkostnaderna underskreds bl.a. i fråga om kostnaderna för data- och kommunikationstekniken samt i fråga om vissa andra varu- och tjänsteupphandlingar. Lönekostnaderna jämte bikostnader utgjorde 77,2 procent av högsta domstolens samtliga omkostnader år 2016. Den hyra som betalades till Senatfastigheter för verksamhetslokalerna på Norra Esplanaden och Helenegatan utgjorde den näst största utgiftsposten (14,0 procent).

PERSONALEN OCH PERSONALOMSÄTTNINGEN

Av högsta domstolens ledamöter gick justitierådet Kari Kitunen i pension under verksamhetsåret, närmare bestämt den 1 juli 2016. Han hann vara verksam som ledamot i 19,5 år utan avbrott. Redan under 1980- och 1990-talet tjänstgjorde han som föredragande vid högsta domstolen, och under två års tid var han extraordinarie ledamot vid domstolen.

Till ny ledamot utsågs från och med den 1 september 2016 juris doktor Tatu Leppänen, som övergick till högsta domstolen från sin tjänst som lagman vid Hyvinge tingsrätt.

Den tämligen stora omsättningen inom högsta domstolens föredragandekår fortgick år 2016. Åtta föredragande, dvs. nästan en tredjedel av samtliga föredragande, övergick även detta år till andra uppgifter eller blev tjänstlediga av familjeskäl. I stället anställdes sex nya referendarieråd och justitiesekreterare för viss tid. Personalomsättningen har redan under flera års tid berott framför allt på den tilltagande generationsväxling som sker inom domstolväsendet, då de stora åldersklasserna går i pension, samt på arbetsrotationen. Omsättningen inom föredragandekåren har medfört ett fortlöpande rekryteringsbehov. Till arbetsrotationens positiva sidor hör å andra sidan att högsta domstolens föredragandesystem på ett väsentligt sätt kan bidra till att begåvade jurister utbildar sig till domare.

Högsta domstolens ledamöter stod för 18,9 årsverken under verksamhetsåret. För föredragandenas del uppgick antalet årsverken till cirka 27, och för kanslipersonalens del till cirka 29. Vid högsta domstolen arbetade således i medeltal 75 personer. En förteckning över personalen vid verksamhetsårets utgång, den 31 december 2016, finns i slutet av årsberättelsen.

ÄRENDEMÄNGDERNA OCH BEHANDLINGSTIDERNÄ INOM RÄTTSSKIPNINGEN

År 2016 inkom sammanlagt 2 449 ärenden till högsta domstolen, dvs. ungefär samma antal som året innan (2 456 ärenden). Under 2010-talet har antalet ärenden hållit sig på ungefär oförändrad nivå (2010–2014 cirka 2 550–2 700 inkomna ärenden per år), och på basis av det antal ärenden som inkommit i början av år 2017 kan man anta att antalet ärenden fortsättningsvis kommer att hålla sig kring drygt 2 500 per år.

Största delen av de ärenden som behandlades vid högsta domstolen utgjordes av ansökningar om besvärstillstånd. Under verksamhetsåret inkom 2 228 sådana ansökningar. Knappt hälften av dem gällde brottmål. Av de ansökningar om besvärstillstånd som berörde tvistemål gällde 135 försäkringsdomstolens avgöranden och 15 marknadsdomstolens avgöranden i immaterial- och marknadsrättsliga ärenden. Antalet ansökningar om besvärstillstånd i jordrättsärenden var redan andra året i följd färre än hundra.

I de ärenden som inkom till högsta domstolen var det oftast fråga om sökande av ändring i hovrätternas avgöranden. För de olika hovrätternas del fördelade sig ändringssökandet hos högsta domstolen så att 39 procent av fallen berörde avgöranden av landets största hovrätt, dvs. Helsingfors hovrätt, medan 23 procent av fallen berörde avgöranden av Åbo hovrätt, vilka alltså överklagades näst oftast. Beträffande avgörandena av Östra Finlands, Rovaniemi och Vasa hovrätt fördelade sig ändringssökandet tämligen jämnt.

Under verksamhetsåret beviljades 139 besvärstillstånd, dvs. ungefär samma antal som i medeltal beviljats under 2010-talet. Antalet beviljade besvärstillstånd motsvarade 6,2 procent av antalet inkomna ansökningar om besvärstillstånd.

Under verksamhetsåret avgjordes 2 563 ärenden vid högsta domstolen, vilket var cirka åtta procent fler än år 2015. Det publicerades 100 prejudikat. Det goda resultatet baserade sig förutom på personalens hängivna arbete också till stor del på att högsta domstolen under hela verksamhetsåret kunde använda sig av de tilltänkta resurserna för rättsskipningen, dvs. 19 domare och 27 föredragande.

Under verksamhetsåret registrerades 177 inkomna ansökningar om extraordinärt ändringssökande – som oftast gällde klagan på grund av domvilla eller ansökan om återbrytande av en dom – medan en aning fler sådana ärenden avgjordes. Med anledning av ansökningar om benådning gavs 17 utlåtanden. Antalet ansökningar om extraordinärt ändringssökande har minskat betydligt under de senaste fem åren. Detta har ansetts vara en följd åtminstone av de bestämmelser om biträdestvång som trädde i kraft år 2013 och eventuellt också av den höjning av rättegångsavgifterna som infördes år 2016.

Den genomsnittliga handläggningstiden för samtliga ärenden som avgjordes vid högsta domstolen under verksamhetsåret 2016 var 6,8 månader, dvs. ungefär densamma som året innan (6,9 månader).

De ansökningar om besvärstillstånd som avslogs avgjordes i medeltal på 5,4 månader. Inte heller detta medeltal skiljde sig i någon större utsträckning från året innan (5,2 månader).

Den genomsnittliga handläggningstiden för ansökningsärenden var år 2016 cirka 10 månader.

I de fall där besvärstillstånd beviljades och ärendet alltså togs till prövning på grundval av besvären var den totala handläggningstiden i medeltal 21,4 månader, dvs. 1,5 månad kortare än för de besvärärenden som avgjordes året innan. I brottmål var den totala handläggningstiden i medeltal cirka 19,3 månader och i tvistemål cirka 23 månader.

Jag konstaterade redan i verksamhetsberättelsen för år 2015 att högsta domstolen har erkänt de problem som hänfört sig till besvärärendenas förlängda handläggningstider under 2010-talet, samt att domstolen med interna metoder har strävat efter att utveckla och effektivisera de olika faserna i anslutning till rättsskipningsprocessen. Domstolen har även i samband med planeringen och uppföljningen av arbetet satsat på att besvärärendena ska avancera och avgöras smidigt. Det som jag ovan anförde angående högsta domstolens ärendemängder och handläggningstider visar att dessa strävanden redan har gett resultat.

Under verksamhetsåret 2016 avgjordes fler ärenden än året innan, och även fler ärenden än vad som inkom under samma tid. Till följd av detta minskade antalet anhängiga ärenden till cirka 1 250, vilket är det minsta antalet sedan slutet av år 2009. Man har också redan lyckats förkorta besvärärendenas genomsnittliga handläggningstid en aning, utan att handläggningstiderna för ansökningar om besvärstillstånd eller andra ärenden har blivit lidande. När det gäller besvärärendenas handläggningstider utgörs nästa målsättning av att nå tillbaka till de genomsnittliga handläggningstiderna för åren 2014 (21,1 månader) och 2013 (19,9 månader).

ÖVRIG VERKSAMHET

Högsta domstolen gav år 2016 tre utlåtanden om olika lagstiftningsprojekt som var under beredning. Det viktigaste utlåtandet, som gavs den 11 mars 2016, gällde justitieministeriets bedömningspromemoria om möjligheterna att lätta upp rättsprocesserna. Utlåtandet gavs vid en tidpunkt då man inom det interna utvecklingsarbetet hos högsta domstolen redan av andra orsaker hade berett ett ställningstagande till utvecklandet av den reglering som berör domstolens domföra sammansättning i en sådan riktning att domstolens resurser effektivare än för närvarande kan riktas till behandlingen av den typ av besvärärenden som är centrala i prejudikathänseende.

I sitt utlåtande fäste högsta domstolen vikt vid att en ändamålsenlig organisering av domstolens verksamhet kräver att också den reglering som berör domstolens domföra sammansättning ses över. Utlåtandet innefattade mer omfattande ändringsförslag än justitieministeriets bedömningspromemoria när det gällde effektivisering av förfarandet vid högsta domstolen och styrning av högsta domstolens resurser på ett sätt som är lämpligare än för närvarande med tanke på domstolens uppgift. Beträffande ansökningarna om besvärstillstånd framfördes det i utlåtandet att det skulle vara motiverat att utreda möjligheterna att revidera regleringen så att ärenden som gäller beviljande av besvärstillstånd beroende på sin art skulle kunna behandlas i en sektion som består av minst en och högst tre ledamöter. Det föreslogs att ärendena ska kunna behandlas i en sammansättning med bara en ledamot i sådana fall där det är klart att det inte finns förutsättningar för att bevilja besvärstillstånd.

Det lagstiftningsprojekt som berör möjligheterna att lätta upp rättsprocesserna samt översynen av regleringen om domstolens sammansättning har beretts vidare i en arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet. Arbetsgruppen har för avsikt att överlämna sitt betänkande under våren 2017.

En delegation med ledamöter som hör till högsta domstolens utvecklingsutskott besökte den 14 november 2016 högsta domstolen i Sverige. Syftet med besöket var att inhämta sådan tilläggsinformation om hur verksamheten har organiserats i Sverige som kan användas som stöd för det egna utvecklingsarbetet. Under besöket gavs tillfälle till samtal med domstolens ledamöter, kanslichef och vissa andra tjänstemän, bl.a. om sessionsplaneringen och erfarenheterna av att behandla ärenden i olika sammansättningar, exempelvis i en besvärstillståndsavdelningen med bara en ledamot.

Vid högsta domstolen ordnades 31.8–2.9.2016 ett möte för det komparativrättsliga nätverk som består av föredragande från några av de högsta domstolarna i EU. I årsberättelsen finns det en särskild artikel om detta möte. När det gällde det internationella samarbetet i övrigt förberedde man vid högsta domstolen tillsammans med högsta förvaltningsdomstolen samt justitie- och utrikesministeriet de besök av Europeiska unionens domstol och den tyska grundlagsdomstolen som planerats för år 2017. Under verksamhetsåret förbereddes dessutom det samarbete som högsta domstolen i republiken Kina tagit initiativ till.

Verksamhetsåret 2016 präglades också av förberedelser för digitaliseringen av domstolens verksamhet. För det första togs det gemensamma ekonomi- och personalförvaltningssystemet för statsförvaltningen, Kieku, i bruk den 1 oktober 2016. Dessutom har man vid högsta domstolen, liksom vid många andra domstolar, enligt eget övervägande börjat ordna elektroniska handläggningar av rättsskipningsärenden, samt därmed anknutna försök redan med de nuvarande

arbetsredskapen. Detta främjar förberedelserna inför den omfattande digitalisering av verksamheten som kommer att ske då det nya ärendehanterings- och ärendebehandlingssystemet (AIPA) tas i bruk inom de närmaste åren. Övergången till elektronisk verksamhet och inarbetandet av nya arbetsmetoder har väsentligen främjats också av att domstolarna har anslutit sig till statsförvaltningens gemensamma kommunikationslösning (VYVI) och till de program som hänför sig till denna lösning. VYVI-applikationerna togs i bruk vid högsta domstolen den 1 november 2016.

Begäran om förhandsavgörande av Europeiska unionens domstol

UNDER verksamhetsåret begärde högsta domstolen i tre mål förhandsavgörande av Europeiska unionens domstol.

1) MÅLET S2014/737, SOM GÄLLER ARBETSTIDSLAGENS TILLÄMPNINGSOMRÅDE, BEGÄRAN OM FÖRHANSAVGÖRANDE 24.3.2016

I ett mål i högsta domstolen är ändringssökandena och kändandena tidigare arbetstagare hos en barnskyddsorganisation, som nu är motpart. Arbetstagarna, som under sina arbetsförhållanden vikarierat barnbyföräldrar i organisationens barnby, har yrkat att organisationen ska åläggas att till dem betala ersättning för övertids-, kvälls-, natt-, lördags- och söndagsarbete under fyra års tid.

Högsta domstolen har att ta ställning till om arbetstidslagen (605/1996) ska tillämpas på det arbete som kändandena utfört i egenskap av vikarier för barnbyföräldrar och om de med anledning av detta har rätt till de ersättningar som de har yrkat att få.

Högsta domstolens begäran om förhandsavgörande gällde tolkningen av artikel 17.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden, det vill säga om denna bestämmelse ska tolkas så att till direktivets tillämpningsområde kan höra arbete av ovan nämnd art i ett hem i en barnby, där de personer hos vilka omhändertagna barn placerats i vård utom hemmet under sina lediga dagar vikarieras av en arbetstagare, som under denna tid bor tillsammans med barnen under hemliknande förhållanden samt då självständigt ser till barnens och familjens behov på motsvarande sätt som föräldrar i allmänhet gör.

2) MÅLET S2014/390, SOM GÄLLER EN TRANSPORTÖRS ANSVAR, BEGÄRAN OM FÖRHANSAVGÖRANDE 2.5.2016

I ett mål i högsta domstolen är det fråga om transportörens ansvar för skada som uppstått till följd av förkommet resgods. Flygresenären hade per telefon anmält skadan till det transporterande flygbolaget, varefter flygbolagets funktionär skriftligen hade fört in anmälan i transportörens datasystem. Ett försäkringsbolag hade med stöd av reseförsäkring betalat ersättning till flygresenären för den skada som uppstått genom att resgodset hade förkommit. Med stöd av sin regressrätt har försäkringsbolaget i sin talan yrkat skadestånd av det flygbolag som varit transportör.

I målet är det fråga i synnerhet om tolkningen av artikel 31 i konventionen om vissa enhetliga regler för internationella luftransporter (Montrealkonventionen). Enligt artikeln ska en flygresenärs reklamation till transportören vara skriftlig. En flygresenär som inte reklamerat inom utsatt tid förlorar sin rätt till talan mot flygbolaget.

Begäran om förhandsavgörande gällde tolkningen av det krav på skriftlig form för reklamationen som föreskrivs i artikeln.

3) MÅLET S2015/71, SOM GÄLLER BL.A. OLJEUTSLÄPPSAVGIFT, BEGÄRAN OM FÖRHANSAVGÖRANDE 12.12.2016

Ett mål i högsta domstolen gäller förutsättningarna för att påföra ett utländskt fartyg oljeutsläppsavgift, när fartyget i genomfart i Finlands ekonomiska zon i denna zon hade brutit mot förbudet att släppa ut olja. Förutsättningarna för att påföra oljeutsläppsavgift hänger samman med frågan om en kuststats behörighet att vidta rättsliga åtgärder mot ett utländskt fartyg i genomfart i kuststatens ekonomiska zon med anledning av en överträdelse som fartyget har gjort sig skyldigt till.

Högsta domstolen har att ta ställning till om gränsbevakningsväsendet med stöd av 3 § 1 mom. i den nationella miljöskyddslagen för sjöfarten har kunnat påföra bolaget B en oljeutsläppsavgift. Närmare bestämt är det frågan om huruvida oljeutsläppet har medfört risk för omfattande skada på den finska kusten eller därmed sammanhängande intressen eller på naturtillgångar i Finlands territorialhav eller ekonomiska zon. För att kunna avgöra denna fråga måste den nationella domstolen ta ställning till hur man ska tolka bestämmelserna i punkt 6 i artikel 220 i del XII i Förenta nationernas havrättskonvention. Del XII i havrättskonventionen gäller skydd och bevarande av den marina miljön. När dessa bestämmelser blir tillämpliga kan en kuststat inleda rättsligt förfarande med anledning av en överträdelse som skett i dess ekonomiska zon.

Begäran om förhandsavgörande gällde således särskilt tolkningen av det sjätte stycket i artikel 220 i havsrättskonventionen.

Givna utlåtanden

HÖGSTA DOMSTOLEN GAV ÅR 2016 FÖLJANDE FINSKSPRÅKIGA UTLÅTANDEN TILL JUSTITIEMINISTERIET OCH FINANSMINISTERIET:

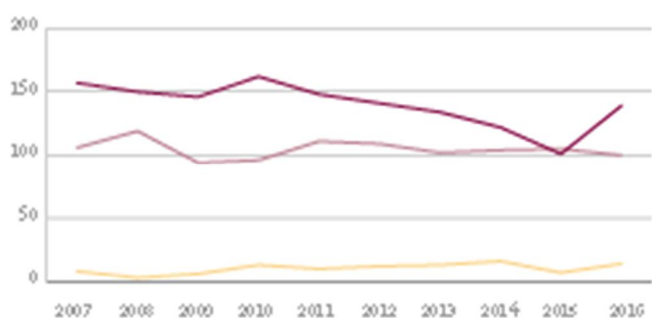
- 11.3. Utlåtande beträffande justitieministeriets bedömningspromemoria om att lätta upp rättsprocesserna (OH2016/5)
- 30.3. Utlåtande om ett utkast till regeringsproposition angående ändring av statstjänstemannalagen (OH2016/38)
- 29.9. Utlåtande om ett utkast till förordning om behovet och placering av domartjänster som kräver särskilda språkkunskaper (OH2016/154)

Dessutom gav högsta domstolen 17 utlåtanden till republikens president i benådningssärenden.

Statistik

AV STATISTIKEN FRAMGÅR DE VIKTIGASTE NUMERISKA UPP-GIFTERNA SOM BESKRIVER HÖGSTA DOMSTOLENS VERKSAMHET UNDER DE SENASTE TIO ÅREN. DEN INNEHÅLLER ÄVEN INFORMATION OM BEHANDLINGSTIDER OCH ANTAL ÅRSVERKEN SAMT PERSONALEN.

BESVÄRSTILLSTÅND, PUBLICERADE AVGÖRANEN OCH MUNTliga FÖRHANDLINGAR

	Besvärstillstånd	Publicerade avgöranden	Muntliga förhandlingar
2007	157	106	8
2008	150	119	3
2009	146	94	6
2010	162	96	13
2011	148	111	10
2012	141	109	12
2013	134	102	13
2014	122	104	16
2015	101	105	7
2016	139	100	14

■ Besvärstillstånd ■ Publicerade avgöranden ■ Muntliga förhandlingar

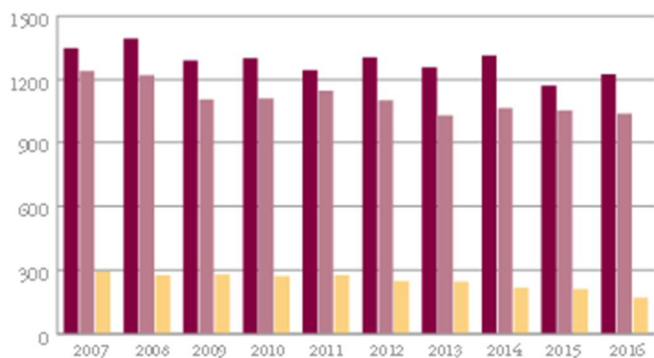
INKOMNA, AVGJORDA OCH ANHÄNGIGA ÄRENDEN

	Inkomna	Avgjorda	Anhängiga vid årets slut
2007	2 923	2 848	1 075
2008	2 922	2 876	1 125
2009	2 721	2 629	1 220
2010	2 709	2 499	1 431
2011	2 709	2 854	1 289
2012	2 664	2 640	1 318
2013	2 553	2 582	1 289
2014	2 611	2 617	1 271
2015	2 456	2 378	1 364
2016	2 449	2 563	1 248

■ Inkomna ■ Avgjorda ■ Anhängiga vid årets slut

INKOMNA ÄRENDEN

	Inkomna	Tvist+ försäkring+ jord	Brott	Ansökningar
2007	2 923	1 348	1 240	292
2008	2 921	1 394	1 220	274
2009	2 721	1 290	1 106	278
2010	2 709	1 301	1 111	271
2011	2 709	1 244	1 146	274
2012	2 664	1 304	1 102	247
2013	2 553	1 257	1 031	244
2014	2 611	1 314	1 065	216
2015	2 456	1 170	1 055	210
2016	2 449	1 224	1 039	168

■ Tvist+ försäkring+ jord ■ Brott ■ Ansökningar

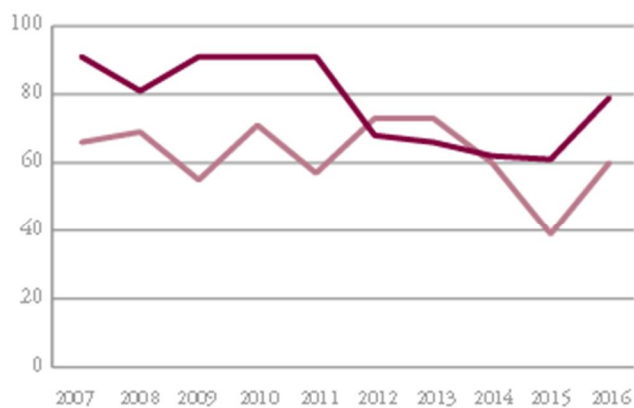
INKOMNA ANSÖKNINGAR OM BESVÄRSTILLSTÅND

	Tvist	Försäkring	Jord	Brott
2007	1 027	156	123	1 213
2008	978	249	125	1 175
2009	931	219	97	1 063
2010	982	173	118	1 026
2011	931	154	116	1 082
2012	955	206	110	1 067
2013	938	170	108	985
2014	1 003	172	105	1 030
2015	881	189	73	1 024
2016	995	135	69	1 029

■ Tvist+ försäkring+ jord ■ Brott

BEVILJADE BESVÄRSTILLSTÅND

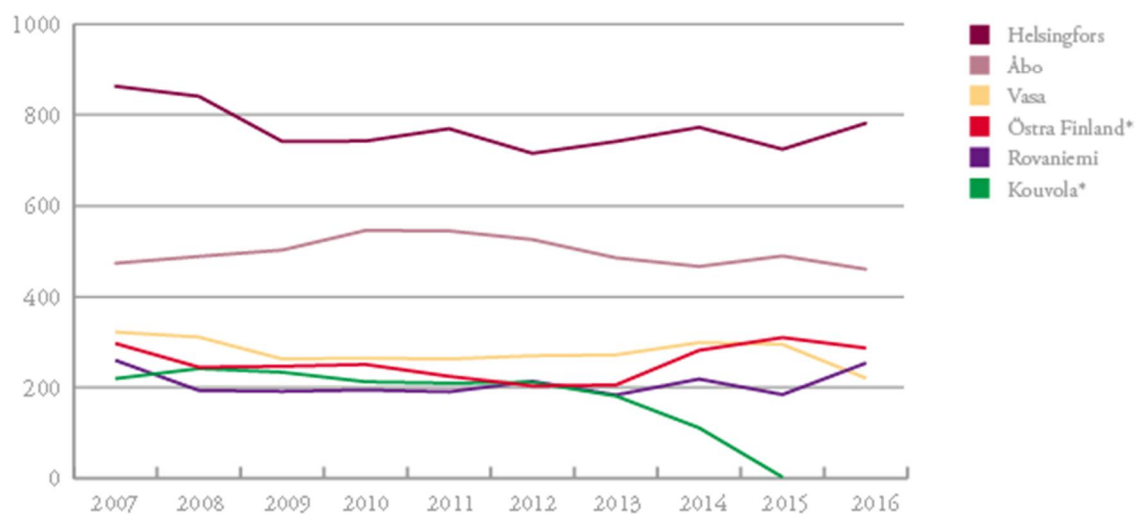
	Tvist	Försäkring	Jord	Brott
2007	74	11	6	66
2008	65	9	7	69
2009	80	6	5	55
2010	63	24	4	71
2011	77	8	6	57
2012	48	14	6	73
2013	46	9	6	73
2014	56	4	2	60
2015	54	4	3	39
2016	75	1	3	60

■ Tvist+ försäkring+ jord ■ Brott

FRÅN HOVRÄTTERNA TILL HÖGSTA DOMSTOLEN INKOMNA ÄRENDEN

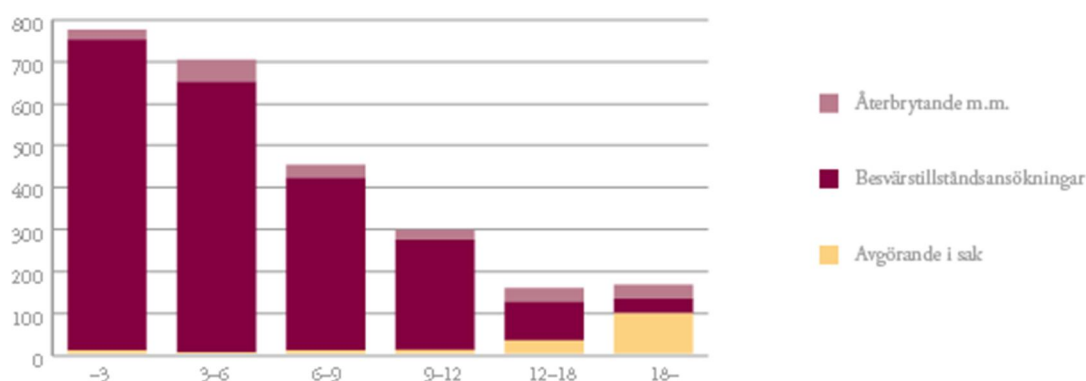
	Helsingfors	Östra Finland*	Kouvola*	Rovaniemi	Åbo	Vasa	Totale
2007	862	296	219	259	474	321	2 431
2008	840	244	241	193	489	310	2 317
2009	741	246	233	191	503	262	2 176
2010	742	250	212	194	546	264	2 208
2011	769	224	209	190	545	262	2 199
2012	715	203	211	213	526	269	2 137
2013	741	205	181	183	486	271	2 067
2014	772	281	111	218	467	298	2 147
2015	724	309	3	184	490	294	2 004
2016	781	286		253	461	220	2 001

*Kouvola hovrätt sammanslogs med Östra Finlands hovrätt fr.o.m. 1.4.2014.

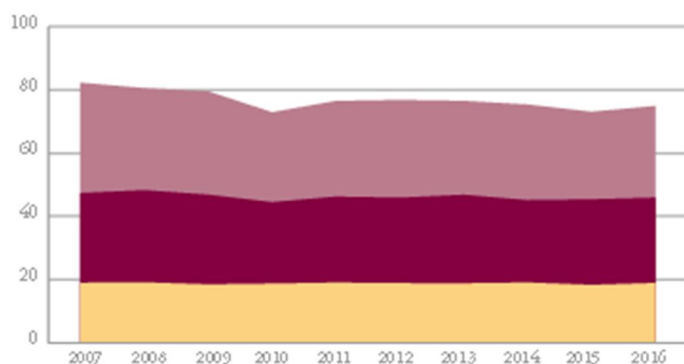

HANDLÄGGNINGSTIDER I HÖGSTA DOMSTOLEN 2015

Månader	Alla	Avgörande i sak	Besvärstillståndsansökningar	Återbrytande m.m.
-3	797	6	740	24
3-6	705	2	644	53
6-9	451	6	409	32
9-12	298	8	261	23
12-18	157	30	90	35
18-	161	94	34	34

ÅRSVERKEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

	Ledamöter	Föredragande	Kansli	Totalt
2007	18,92	28,22	35,14	82,28
2008	19,04	29,01	32,51	80,56
2009	18,41	28,22	32,90	79,53
2010	18,66	25,60	28,67	72,93
2011	18,98	27,04	30,49	76,51
2012	18,79	26,89	31,16	76,84
2013	18,75	27,85	29,94	76,54
2014	19,00	25,91	30,48	75,39
2015	18,24	26,92	27,94	73,10
2016	18,86	26,85	29,22	74,93

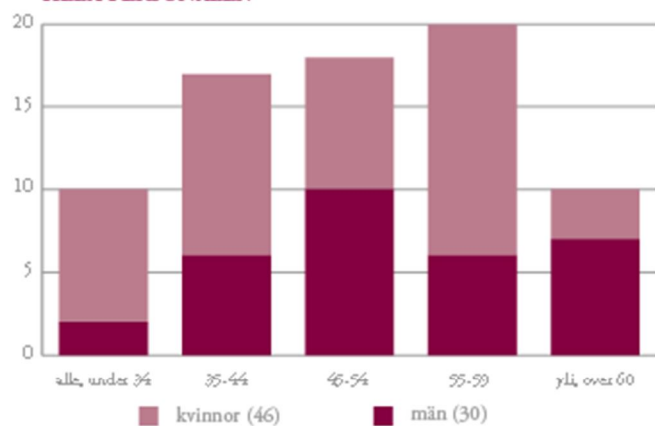
■ Ledamöter
 ■ Föredragande
 ■ Kansli

ÅLDERS- OCH KÖNSFÖRDELNINGEN 31.12.2015

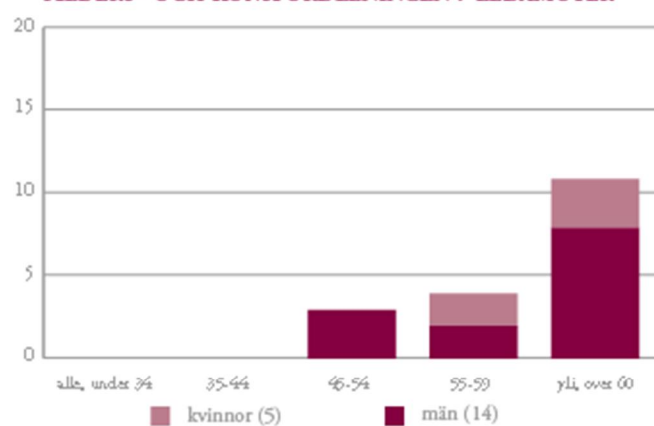
	Hela personalen		Ledamöter		Föredragande		Kansli	
	män (30)	kvinnor (46)	män (13)	kvinnor (5)	män (10)	kvinnor (17)	män (5)	kvinnor (24)
under 34	3	6			1	4	2	2
35-44	3	13			3	11	0	2
45-54	11	9	3		6	2	2	7
55-59	4	12	2	2			2	10
över 60	9	6	8	3				3

ÅLDERS- OCH KÖNSFÖRDELNINGEN /

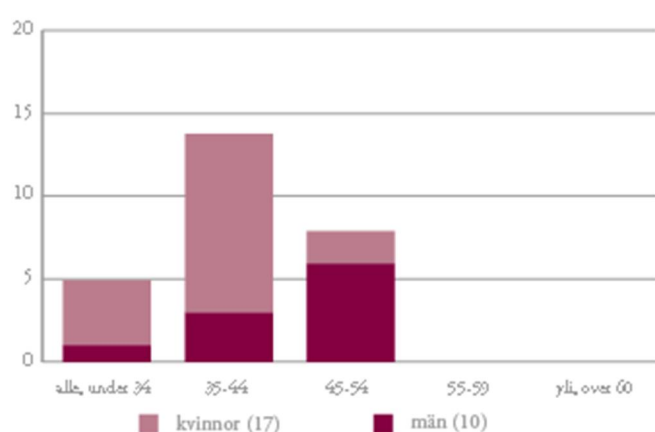
HELA PERSONALEN

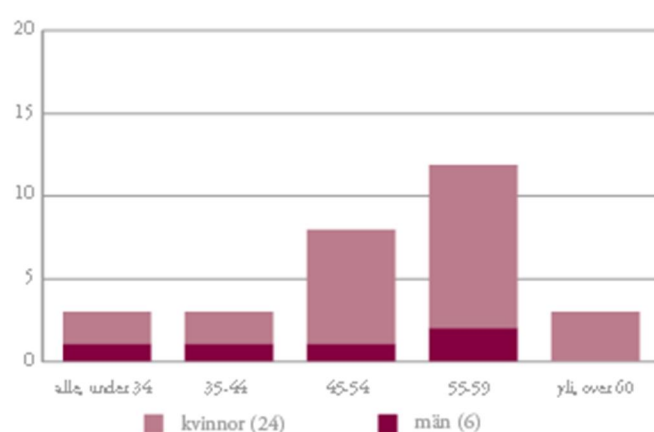
ÅLDERS- OCH KÖNSFÖRDELNINGEN / LEDAMÖTER

ÅLDERS- OCH KÖNSFÖRDELNINGEN / FÖREDRAGANDE

ÅLDERS- OCH KÖNSFÖRDELNINGEN / KANSLI

Besök och evenemang

GÄSTER HOS PRESIDENTEN

- 9.2. Chefen vid enheten för rätts- och konsulatärenden Andrea Dahmen, tyska ambassaden i Helsingfors
- 9.3. Ambassadören Sarah Price från Storbritannien och Sofia Suvila
- 14.9. Avdelningschef Matti Palojärvi från Helsingfors tingsrätt. Överlåtelse av konstgrafiker Olavi Hurmerintas verk till högsta domstolen.
- 15.9. Tjänstemän från Albanians justitieministerium och rättsväsende
- 21.9. Chefer från nordiska ämbetsverk inom justitieförvaltningen
- 13.10. Åbo hovrätts seniorer
- 29.11. Justitieminister Isaque Chande med sin delegation från Moçambique

EVENEMANG

- 29.4. Rättsfallstävling arrangerad av Elsa Finland rf
- 10.-12.6. Människorättstävlingen om det Sporrong Lönnrothska priset, arrangerad av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen
- 31.8 - 2.9. Möte för föredragandena som fungerar som kontaktpersoner i det komparativrättsliga nätverket inom nätverket för presidenterna vid de högsta domstolarna inom EU
- 14.11. En delegation från högsta domstolen på besök i högsta domstolen i Sverige

ANDRA GÄSTER

- 21.1. Studeranden i processrätt från Åbo universitet under ledning av professor Tuomas Hupli
- 29.1. Assistenten från advokatbyrån Krogerus
- 5.2. Juristklubben från den tavastländska nationen vid Helsingfors universitet
- 31.3. Föreningen Espoon lautamiehet ry
- 11.4. Lokalgruppen Elsa Helsinki ry med holländska gäster
- 3.5. Juridikstuderandenas ämnesförening Judica ry från Östra Finlands universitet
- 10.5. Elsa Finland ry
- 12.5. Personal från den juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet under ledningen av vicedekanus Jarna Petman
- 13.5. Representanter från Svenska Finlands folkting
- 2.6. Notarier från Helsingfors tingsrätt
- 8.6. Tjänstemän från författningsdomstolen i Tyskland samt tyska förvaltningen
- 16.9. Vasa hovrätts EJTN-utbytesdomare från Nederländerna, Belgien och Italien
- 26.9. Åbo hovrätts EJTN-utbytesdomare från Tyskland med representanter från Åbo hovrätt
- 3.10. ELSA Helsinki ry, studerande i juridik från S:t Petersburg statsuniversitet och Helsingfors universitet
- 5.10. Utbytesåklagare och -domare vid Riksåklagarämbetet
- 9.10. Juridikstuderandenas ämnesförening Pykälä ry vid Helsingfors universitet
- 12.10. Gäster inom ramen för AIAKOS-utbytesprogram för unga domare och representanter från Helsingfors hovrätt och tingsrätt
- 13.10. Föreningen Helsingin lautamiesyhdistys ry
- 20.10. President Tsai Pi-Yu från Academy for the Judiciary i Taiwan med sin delegation och First Secretary Susan Su-Hsien Cheng från handelspresentationen i Taipei
- 24.10. Ämnesföreningen Primus Collegium vid Helsingfors campus för juridikstuderande från universitetet i Tallinn
- 9.11. Juridikstuderandenas ämnesförening Pykälä ry från Helsingfors universitet
- 25.11. Juridikstuderandenas ämnesförening Lex ry från Åbo universitet
- 28.11. Studeranden i miljö rätt från Helsingfors universitet under ledning av professor Kai Kokko
- 29.11. Studeranden i straffrätt från Åbo universitet under ledning av professor Jussi Tapani
- 1.12. Nordösterbottniska nationens juristklubb Kriminaalisklubi från Helsingfors universitet

Personalen 31.12.2016

President Esko Timo
Kanslichef Vuorialho Tommi

LEDAMÖTER

Justitieråd

Antila Tuomo
Bygglin Gustav
Hirvelä Päivi
Huovila Mika
Häyhä Juha
Jokela Marjut
Kantor Ari
Koponen Pekka
Leppänen Tatu
Littunen Jarmo
Mansikkamäki Liisa
Poutiainen Soile
Pynnä Tuula
Rajalahti Hannu
Rautio Ilkka
Rudanko Jorma
Sippo Jukka
Välimäki Pertti

FÖREDRAGANDE

Referendarieråd

Melander Heli
Mäkelä Juha
Salonen Jukka-Pekka
Sankari Heli

**Referendarieråd
(tidsbunden tjänst)**

Anttila Outi
Hoffrén Mia
Lahtinen Ilkka
Pere Mervi (*tjänstledig*)
Sillanpää Samuli
Sorvari Katariina

Äldre justitiesekreterare

Jokinen Aksu
Klinga Kaisa
Liippo Hanna (*tjänstledig*)

Mikkola Petteri
Siro Jukka
Vanhanen Teemu

**Äldre justitiesekreterare
(tidsbunden tjänst),
justitiesekreterare**

Heino Heikki
Kuparinen Kaisa
Väisänen Tiina (*tjänstledig*)

Justitiesekreterare

Lenkkeri Pertti

**Justitiesekreterare
(tidsbunden tjänst)**

Autio Tiina-Liisa
Ehtamo-Kettunen Johanna
Gardemeister Kaira
Haga Pia
Heikinsalmi Minna
Jutila Paula (*tjänstledig*)
Kinnunen Essi
Myllys Heidi
Palaja Eeva (*tjänstledig*)
Öberg Jenny (*tjänstledig*)

**Justitiesekreterare
(Ålandsärenden,
deltidsanställd)**

Nybergh Frey
Salminen Janne

KANSLIPERSONAL

**Administrativ
sekreterare**

Happonen Pia

**Arkivarie
(tidsbunden tjänst)**

Saarenmaa Iida

Avdelningssekreterare

Hyvönen Pirjo
Ikonen Suvi
Jaakkola Nina (*tjänstledig*)
Juvonen Ulla
Katainen Merja

	Korhonen Marjatta Rantonen Oili Rissanen Marja-Riitta Ruohola Terhi Rättö Outi (<i>tjänstledig</i>) Takkinen Pirkko Saastamoinen Riitta Vilpa Raila
Avdelnings-/ byråsekreterare (tidsbunden tjänst)	Syd Isto Söderström Marjut
Biträdande registrator	Häggqvist Marina
Byråsekreterare (tidsbunden tjänst), expeditionsvakt	Karvonen Paula
Arkivforskare (deltidsanställd, tidsbunden tjänst)	Voipio Riitta
Informatiker	Arpiainen Eija
Informationschef	Kokko Marjut
Inspektör	Perttilä-Vesikkala Maarit Sillman Jorma
Kommunikationschef	Sive Pia
Ledningssekreterare	Saastamoinen Riitta
Matrikelforskare (deltidsanställd, tidsbunden tjänst)	Talvinko Tuuli
Planerare (tidsbunden tjänst), expeditionsvakt	Ruuska Mika
Registrator	Nurminen Marja
Specialplanerare	Kouki Jaana-Maija (<i>delvis tjänstledig</i>)
Överexpeditionsvakt	Erho Markus

PERSONER SOM HAR GÅTT I PENSION 2016

Justitieråd Kari Kitunen, fr. o. m. 1.7.2016